

บทบาทสตรี : การมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่น*

Roles of Women: Local Political Participation

สาลิณี รักกัตัญญ

Salinee Raggatanyoo

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Mahamakut Buddhist University

salinee.ra@mbu.ac.th

๙-----๖

บทคัดย่อ

บทความนี้ได้มุ่งนำเสนอบทบาทสตรีในการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นโดยได้นำเสนอ ลักษณะและรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมือง บทบาทของสตรีไทยกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง เจาะใจและองค์ประกอบของการมีส่วนร่วมทางการเมือง และการปกครองท้องถิ่น

สำหรับประเทศไทยแต่โบราณไม่ค่อยให้สิทธิสตรีในการเป็นผู้นำโดยเฉพาะการเป็นผู้นำทางการเมืองแต่เมื่อมีกฎหมายรัฐธรรมนูญนับแต่ฉบับปีพุทธศักราช 2550 เป็นต้นมา สตรีได้รับสิทธิทางการเมืองทัดเทียมกับบุรุษในฐานะเป็นประชาชนของประเทศ จึงทำให้สตรีได้มีโอกาสแสดงบทบาททางการเมืองอย่างเต็มที่โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบาททางด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่นซึ่งบทความนี้ได้เน้นการมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่นของสตรี

คำสำคัญ: บทบาทสตรี; การมีส่วนร่วมทางการเมือง; ทางการเมืองท้องถิ่น

* Received April 12, 2019; Revised April 29, 2019; Accepted April 31, 2019

Abstract

This article aimed to present the roles of women in local political participation. The content in this article presented the characteristics and forms of political participation, the roles of Thai women and political participation, conditions and components of political participation and local government. In the past, Thailand did not grant women the right to be a political leader, but after the constitution law since the year 2007. Women received political rights equal to men as citizens of the country. Therefore, women had the opportunity to fully play the political role, especially the role of political participation at both the national and local levels. This article focused on the local political participation of women.

Keywords: Roles of women; Political Participation; Local political

บทนำ

การปกครองของไทยนับตั้งแต่สมัยโบราณ ไม่นิยมเปิดโอกาสให้สตรีเข้ามามีบทบาททางการเมือง เพราะสตรีถูกจำกัดสิทธิและเสรีภาพบางอย่าง ให้อยู่ในวงแคบ ประกอบกับขนบธรรมเนียมประเพณี และความเชื่อระหว่างบุรุษ และสตรี ว่ามีความแตกต่างกันทางกายภาพและชีวภาพ ซึ่งบทบาทของบุรุษนั้นเป็นลักษณะที่แสดงออกในความเข้มแข็ง อดทน และมีความเป็นผู้นำทั้งภายนอกและภายในครอบครัว ตลอดจนถึงหน้าที่การงาน บุรุษมักจะมีหน้าที่หลักสำคัญในการหาเลี้ยงครอบครัว ดังนั้นบทบาทของสตรีจึงถูกกำหนดให้มีหน้าที่ต่าง ๆ อยู่ภายในครอบครัว คือเป็นเพียงผู้ดูแลความเรียบร้อยภายในบ้าน ประนินบัณฑิตสามี เลี้ยงดูบุตรหรือทำงานฝีมือ สังคมจึงมีความเชื่อว่าเพศชายมีบทบาทมากกว่าเพศหญิง เป็นต้น (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550, 2550)

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีเป็นพฤติกรรมทางการเมืองหรือกิจกรรมทางการเมืองที่มีความสำคัญยิ่งในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย เนื่องจากการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยจำเป็นต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานการเข้าไปมีส่วนร่วม

ทางการเมืองของประชาชนสตรีในฐานะประชาชนจึงต้องได้รับสิทธิในการมีส่วนร่วมทางการเมืองด้วยโดยชอบธรรมตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ

ประเทศไทยมีรูปแบบการปกครองท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาลองค์การบริหารส่วนตำบล ราชการส่วนท้องถิ่นตามที่กฎหมายกำหนด การจัดรูปแบบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดังกล่าวก็เพื่อให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองตนเองซึ่งแต่ละรูปแบบจะเปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่น ได้มีส่วนร่วมในการเมือง การปกครองในระดับต่างกันไป ไม่ว่าจะเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การแสดงความคิดเห็นในการไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง การชุมนุมประท้วง การเรียกร้องการเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มหรือองค์กรทางการเมือง ซึ่งนับว่าเป็นการเปิดโอกาสให้สตรีตัดสินใจเข้ามามีส่วนร่วมในทางการเมืองระดับท้องถิ่นมากขึ้น (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2546)

ลักษณะและรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมือง

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีในฐานะประชาชนคนหนึ่งมีรูปแบบและลักษณะที่สำคัญตามที่มีนักวิชาการทำการจำแนกรูปแบบ ลักษณะ และรายละเอียดของกิจกรรมเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีในฐานะประชาชนไว้มากมาย โดยมีลักษณะที่คล้ายคลึงกันและแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับกรอบความคิดของนักวิชาการแต่ละท่าน

Nice, Verba และ Kim แบ่งกิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้ 4 รูปแบบคือ

1. การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง (Voting) เป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นอย่างสม่ำเสมอในการปกครอง

ระบอบประชาธิปไตย และมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของผู้นำเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากการเลือกตั้งเป็นสิ่งที่แสดงถึงความนิยมและการสนับสนุนของประชาชน หรืออาจจะเป็นแรงกดดันเพื่อให้ผู้นำต้องปรับนโยบายของตน ทั้งนี้เพื่อให้ได้รับการสนับสนุนจากประชาชนต่อไป

2. การรณรงค์หาเสียง (Campaign Activity) อันเป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญกับการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง เนื่องจากกิจกรรมนี้ทำให้ประชาชนสามารถเพิ่ม

อิทธิพลทางการเมืองต่อผู้นำได้ อย่างไรก็ตามกิจกรรมดังกล่าวเป็นกิจกรรมที่ยากและต้องการความริเริ่มมาก่อนการลงคะแนน ได้แก่ การชักชวนผู้อื่นให้ไปลงคะแนนเสียง การทำงานอย่างเข้มแข็งเพื่อพรรคการเมือง การร่วมประชุมทางการเมือง การบริจาคเงินให้พรรคการเมือง และการเป็นสมาชิกสโมสรทางการเมือง เป็นต้น

3. การติดต่อกันของประชาชน (Citizen Initiated Contacts) คือ การติดต่อแบบเผชิญหน้าของบุคคลที่มีต่อรัฐบาลหรือหน่วยงานของรัฐบาล โดยลำพัง และเป็น การตัดสินใจเกี่ยวกับระยะเวลาเป้าหมายและเนื้อหาสาระการเข้าไปมีส่วนร่วมของบุคคลได้ กิจกรรมดังกล่าวมักไม่มีความขัดแย้งโดยตรงกับบุคคลอื่น ๆ และต้องการผู้ที่มีความคิดริเริ่มค่อนข้างมาก กิจกรรมรูปแบบนี้ ได้แก่ การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นเกี่ยวกับปัญหาเฉพาะหรือปัญหาส่วนรวม ทั้งนี้เพื่อมีกรณีร้องเรียนให้มีการแก้ไขปรับปรุงจากรัฐบาล

4. การร่วมในกิจกรรมบางอย่างขององค์กร หรือกลุ่มเกี่ยวกับปัญหาการเมืองและสังคม ซึ่งถือ(Cooperative Activity) เป็นกิจกรรมที่บุคคลกระทำร่วมกับผู้อื่น ซึ่งอาจจะกระทำร่วมกับภายในองค์กรที่เป็นทางการหรือไม่เป็นทางการก็ได้ อาจเกิดขึ้น ณ เวลาใด เวลาหนึ่งและจะเกี่ยวกับปัญหาใด ของกลุ่มใดก็ได้ การมีส่วนร่วมทางการเมืองรูปแบบนี้ มีอิทธิพลต่อรัฐบาลมาก เนื่องจากมีคนจำนวนมากเข้าร่วมและอาจมีความขัดแย้งระหว่างกลุ่มได้ อย่างไรก็ตามกิจกรรมที่ร่วมมือกันนี้ ก็ต้องการคนที่มีความคิดริเริ่มบ้าง (กฤติชัย เพ็ญศิริ, 2548)

บทบาทของสตรีไทยกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

สตรีกับบทบาททางการเมืองการปกครอง เป็นเรื่องที่ได้รับการศึกษาถึง พัฒนาการจากสังคมในอดีตจนถึงปัจจุบัน และจากการศึกษาโดยทั่วไปแล้ว จะพบว่า สตรีมีบทบาททางการเมืองการปกครองน้อยมากในสังคมช่วงต่าง ๆ ในอดีต

หลังจากการเปลี่ยนแปลงการเมืองการปกครองจากสมบูรณาญาสิทธิราชย์ เป็นระบอบประชาธิปไตย ในปี พ.ศ. 2475 ความคิดเชิงประชาธิปไตยและเสรีนิยมได้ นำไปสู่การปรับเปลี่ยนบทบาทและสถานภาพของสตรีมากขึ้น ในรัฐธรรมนูญฉบับแรก ก็ได้กำหนดให้คนไทยทั้งชายและหญิงมีสิทธิในการลงสมัครรับเลือกตั้ง

พบว่าสตรีไทยมีการรวมกลุ่มเพื่อเรียกร้องสิทธิทางการเมืองเรื่อยมาตั้งแต่ง่อนปี พ.ศ. 2475 โดยเน้นการเรียกร้องสิทธิในทางการเมืองที่เท่าเทียมกันของชายและหญิง แม้ว่าในช่วงเวลาดังกล่าวแนวคิดเรื่องนี่ยังคงเป็นแนวคิดใหม่โดยเฉพาะในภูมิภาคเอเชียในบทความเฉพาะกาลในรัฐธรรมนูญฉบับปี 2517 ที่ระบุให้แก่กฎหมายอื่น ๆ ที่ขัดต่อความเท่าเทียมกันของชายและหญิง ในทางการเมืองและการบริหารราชการ นอกจากนี้ การเรียกร้องสิทธิสตรีอีกประการที่ถือได้ว่ามีนัยสำคัญอย่างมากต่อบทบาทและสถานะของสตรี นั่นคือการเรียกร้องสิทธิทางการศึกษาโดยให้สตรีมีโอกาสเลือกเรียนวิชาสามัญเช่นเดียวกับบุรุษ

ผลที่ตามมาคือการที่สตรีมีความรู้ด้านวิชาชีพสามารถเข้าสู่ตลาดแรงงานเพื่อทำงานได้อย่างเท่าเทียมกับบุรุษ อย่างไรก็ตามสัดส่วนการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีในประเทศไทยยังล้าหลังกว่าประเทศอื่น ๆ โดยเฉพาะเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศที่พัฒนาแล้ว จากรายงานการพัฒนาคนในปี 2539 ของ UNDP ระบุว่าโดยภาพรวมประเทศที่พัฒนาจะมีสตรีได้รับการเลือกตั้งเข้าเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศที่กำลังพัฒนาทั้งหลาย การพัฒนาบทบาทของสตรีไทยแสดงให้เห็นว่า สถานภาพของสตรีในทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองมีความก้าวหน้ากว่าในอดีต และปัจจุบัน การรวมตัวทางการเมืองของกลุ่มสตรีเริ่มมีความหลากหลาย โดยเฉพาะการที่กลุ่มสตรีอาสาเข้าดำรงตำแหน่งผู้นำระดับชุมชนท้องถิ่น ทั้งในรูปของผู้สมัครเป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และสมาชิกสภาท้องถิ่น (ถวิลวดี บุรีกุล, 2544)

เงื่อนไขและองค์ประกอบของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

เงื่อนไขพื้นฐานการมีส่วนร่วมทางการเมือง 3 ประการ คือ มีอิสรภาพ หมายถึง มีอิสระที่จะเข้าร่วมหรือไม่ก็ได้ การเข้าร่วมต้องเป็นไปด้วยความสมัครใจ การถูกบังคับให้ร่วมไม่ว่าจะรูปแบบใดไม่ถือว่าเป็นการมีส่วนร่วม มีความเสมอภาค หมายถึง ประชาชนเข้าร่วมในกิจกรรมใดจะต้องมีสิทธิเท่าเทียมกันกับผู้เข้าร่วมคนอื่น ๆ มีความสามารถ หมายถึง ประชาชนหรือกลุ่มเป้าหมายจะต้องมีความสามารถพอที่จะเข้าร่วมกิจกรรม หมายความว่า บางกิจกรรมแม้จะกำหนดว่าผู้เข้าร่วมมีเสรีภาพและ

เสมอภาค แต่กิจกรรมที่กำหนดไว้มีความซับซ้อนเกินความสามารถของกลุ่มเป้าหมาย การมีส่วนร่วมย่อมเกิดขึ้นไม่ได้

องค์ประกอบของการมีส่วนร่วมทางการเมือง 3 ด้าน คือ มีวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายชัดเจน หมายถึง การให้ประชาชนเข้าร่วมในกิจกรรมใด จะต้อง มีวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ชัดเจนว่ากิจกรรมนั้นเป็นไปเพื่ออะไรผู้เข้าร่วมจะได้ตัดสินใจดีกว่าควรเข้าร่วมหรือไม่ มีกิจกรรมเป้าหมาย หมายถึง การให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมควรต้องมีการระบุลักษณะของกิจกรรมว่า มีรูปแบบและลักษณะอย่างไร เพื่อที่ประชาชนจะได้ตัดสินใจว่าควรเข้าร่วมหรือไม่ (สิทธิพันธ์ พุทธหนู, 2529) มีบุคคลหรือกลุ่มเป้าหมาย หมายถึง การให้ประชาชนมีส่วนร่วมโดยมีการระบุกลุ่มเป้าหมาย แต่อย่างไรก็ตามโดยทั่วไปกลุ่มเป้าหมายมักถูกจำกัดโดยกิจกรรมและวัตถุประสงค์ของการมีส่วนร่วมอยู่แล้วโดยพื้นฐาน

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนมีความสำคัญในการสร้างประชาธิปไตยอย่างยั่งยืน และยังเป็นการส่งเสริมธรรมาภิบาล หากประชาชนมีส่วนร่วมมากก็จะช่วยให้การตรวจสอบการทำงานของผู้บริหารดียิ่งขึ้น และทำให้ผู้บริหารมีความรับผิดชอบต่อสังคมมากขึ้นและยังเป็นการป้องกันนักการเมืองไม่ให้เกิดการกำหนดนโยบายที่ไม่เหมาะสมกับสังคม นอกจากนี้การมีส่วนร่วมของประชาชนยังเป็นการสร้างความมั่นใจว่า เสียงของประชาชนจะมีคนรับฟัง และความปรารถนาของประชาชนก็จะได้รับการตอบสนอง (เจมส์ แอล เครตัน, 2543)

สรุปได้ว่า องค์ประกอบของการมีส่วนร่วมทางการเมือง คือ มีวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายชัดเจน มีกิจกรรมเป้าหมาย มีบุคคลหรือกลุ่มเป้าหมายในการมีส่วนร่วม ประชาชนต้องมีอิสรภาพและได้รับความเสมอภาคในการเข้าร่วมกิจกรรม เพื่อให้กระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชนดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

การปกครองท้องถิ่น

การปกครองท้องถิ่น เป็นการปกครองที่ให้ประชาชนเข้าใจในหลักการปกครองของตนเอง โดยตนเอง และเพื่อตนเองอย่างชัดเจนที่สุด เนื่องจากประชาชนจะได้รับผลกระทบโดยตรงจากการบริหารงานขององค์กรปกครองท้องถิ่นซึ่งรับผิดชอบความเป็นอยู่ของประชาชนในท้องถิ่นนั้น ๆ

สรุปได้ว่า การปกครองส่วนท้องถิ่นหมายถึง การปกครองที่รัฐกระจายอำนาจให้ประชาชนในท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่งจัดการปกครองโดยอิสระและดำเนินการบางอย่างเพื่อให้ได้มาตามความต้องการของตนเอง และมีสิทธิที่จะออกกฎหมายหรือระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ของท้องถิ่นได้เพื่อประโยชน์ในการบริหารงานโดยรัฐเป็นผู้กำกับและอยู่ภายใต้บทบังคับด้วยอำนาจสูงสุดของประเทศ

สรุป

การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นเรื่องที่ประชาชนทุกคนในทุกประเทศที่ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยไม่ว่าจะเป็นสตรีหรือบุรุษสามารถมีส่วนร่วมได้ในหลายวิธีตามที่รัฐธรรมนูญได้ตรากำหนดไว้ นอกจากจะมีส่วนร่วมทางการเมืองได้ในหลายวิธีแล้วประชาชนยังสามารถมีส่วนร่วมทางการเมืองได้ในหลาย ๆ สถานะอีกด้วย เช่น เป็นผู้ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง เป็นผู้ร่วมรณรงค์หาเสียงให้พรรคการเมือง ที่ตนสนับสนุน และยังสามารถดำรงตำแหน่งผู้บริหารทางการเมือง เช่น รัฐมนตรี หรือนายกองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นได้ด้วย

สำหรับประเทศไทยในอดีต สตรีอาจจะไม่ค่อยได้รับการยอมรับให้มีบทบาทใดๆ ในหลายๆ ด้าน โดยเฉพาะบทบาททางด้านการเมือง เนื่องจากสตรีถูกมองว่าเป็นผู้อ่อนแอ ไม่เข้มแข็ง ไม่เด็ดขาดในการบริหารจัดการ แตกต่างจากบุรุษ ดังนั้น สตรีจึงมักจะไม่ได้รับการมอบหมายให้รับผิดชอบตำแหน่งบริหารใด ๆ แต่ในปัจจุบันมีกฎหมายรัฐธรรมนูญมารองรับสถานะของสตรีอันเป็นการเปิดโอกาสให้สตรีได้แสดงศักยภาพของการเป็นผู้บริหารและผู้นำที่ดีได้

เป็นที่ประจักษ์ชัดแล้วว่า สตรีสามารถเป็นผู้บริหาร ผู้นำ และผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยเหตุนี้ ปัจจุบันสตรีจึงมีบทบาทสำคัญไม่แพ้บุรุษในหลาย ๆ ด้านโดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่น เพราะมีสถานะเป็นประชาชนคนหนึ่งที่ได้รับสิทธิให้มีส่วนร่วมทางการเมืองตามกฎหมายรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2546). *การยกฐานะเทศบาล*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์
กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น.
- กฤติชัย เพ็ญศิริ. (2548). *การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตคลองเตย
ต่อการปกครองท้องถิ่นในรูปแบบกรุงเทพมหานคร (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรม
หาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์)*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- เจมส์ แอล เครตัน. (2543). *คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการตัดสินใจ
ของชุมชน*. นนทบุรี: ศูนย์สันติวิธีเพื่อการพัฒนาประชาธิปไตย.
- ถวิลวดี บุรีกุล. (2544). *สตรีไทยกับการเมืองหลังการมีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร
ไทย พ.ศ. 2540*. นนทบุรี: สำนักวิจัยและพัฒนา สถาบันพระปกเกล้า.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550. (2550, 24 สิงหาคม) *ราช
กิจจานุเบกษา*. เล่ม 124 ตอนที่ 47 ก หน้า 28.
- สิทธิพันธ์ พุทธหนู. (2529). *ทางเลือกที่ไม่ง่ายนัก : การมีส่วนร่วมในการเมืองใน
ประเทศกำลังพัฒนา*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.